LsN Jasmin Heiskanen Julkisoikeusyksikkö / Demokratia- ja julkisoikeusosasto/ OM

Suullinen lausunto lakivaliokunnalle 24.4.2026

Hallituksen esitys EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Arvoisa puheenjohtaja, arvoisat lakivaliokunnan jäsenet. Oikeusministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua.

Oikeusministeriö on antanut lausunnon ehdotuksesta hallituksen esitykseksi lausuntovaiheessa ja toteaa, että oikeusministeriön esittämiä huomioita on otettu huomioon hallituksen esityksen jatkovalmistelussa. Oikeusministeriö käsittelee suullisessa lausunnossaan ensin keskeisimpiä valiokunnalle kirjallisessa lausunnossaan esittämiä asioita ja esittää lopuksi täydentäviä huomioita, jotka eivät sisältyneet kirjalliseen lausuntoon.

Koskien käsittelyaikoja hallintotuomioistuimissa oikeusministeriö toteaa seuraavaa:

Kansainvälistä suojelua koskevan asian käsittelystä ehdotetaan säädettäväksi ulkomaalaislain 193 a §:ssä. Niin kutsuttu menettelyasetus edellyttää, että rajoittamatta muutoksenhaun asianmukaista ja perusteellista tutkintaa, jäsenvaltioiden on vahvistettava kansallisessa lainsäädännössään määräajat, joiden kuluessa tuomioistuin tutkii tietyt hallintomenettelyssä hylätyt kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset tai palautuspäätökset.

Pykälä sisältää asiasta riippuen kolme määräaikaa, jotka ovat 12 viikkoa, sisältäen käsittelyn Maahanmuuttovirastossa, 3 kuukautta tai 6 kuukautta. Esityksen mukaan tuomioistuimen on *pyrittävä* käsittelemään asia määräajassa, mikä sinänsä jättää tuomioistuimelle liikkumavaraa. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin valiokunnan huomiota valtiosääntöön liittyviin lähtökohtiin. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tuomioistuimille ei lähtökohtaisesti tule asettaa määräaikaa valitusasian ratkaisemiselle. Tämä on merkityksellistä paitsi perustuslain 21 §:n oikeusturvasääntelyn myös perustuslain 3 §:ssä turvatun tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta. Nyt ehdotettujen määräaikojen hyväksyttävyys näistä näkökulmista ei oikeusministeriön käsityksen mukaan ole selvää. Määräajoilla voi myös olla kumulatiivisia vaikutuksia muihin asioihin, joita tuomioistuimien on käsiteltävä kiireellisenä. Näitä vaikutuksia tulisi arvioida käsittelyn yhteydessä.

Koskien oikeusapua hallintomenettelyssä oikeusministeriö toteaa seuraavaa:

Ulkomaalaislain 9 §:ään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jonka myötä oikeusapua menettelyasetuksen mukaisessa kansainvälisen suojelun myöntämistä sekä hallinta-asetuksen mukaisessa vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämistä koskevissa hallintomenettelyissä rajoitettaisiin nykyiseen verrattuna. Oikeusapuun kuuluisivat ne

oikeusavustajan toimenpiteet, jotka asiassa ovat välttämättömiä huomioon ottaen asian laatu ja merkitys sekä olosuhteet kokonaisuudessaan.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota välttämättömän oikeusavun turvaamiseen. Välttämättömän oikeusavun puuttumisesta voisi aiheutua ongelmia prosessin myöhemmissä vaiheissa. Esimerkiksi avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa, silloin kun se harkitaan välttämättömäksi, varmistaa puhuttelun sujumisen asianmukaisella tavalla ja tukee Maahanmuuttoviraston puhuttelijan prosessinjohtoa.

Oikeusministeriö kiinnittää vielä huomiota julkisen oikeusavun päivystysjärjestelmän toteuttamiseen:

Esityksen mukaisen erityisesti muutoksenhaun nopeutumisesta johtuvan yksilöllisen oikeudellisen avun nopea tarve olisi mahdollista turvata järjestämällä julkisen oikeusavun päivystys. Päivystyksellä turvataan asiakkaalle avustajan saatavuus myös virka-ajan ulkopuolella ja toimiva viranomaisyhteistyö eri tahojen kanssa. Oikeusministeriö on esittänyt tähän myös lisärahoitusta kehysehdotuksessaan. Hallituksen esityksessä todetaan, että päivystyksestä aiheutuvien kulujen kattamiseen on ainakin osittain mahdollista hyödyntää rahoitusta EU:n rahastoista. EU-rahoituksella ei kuitenkaan ole vaikutusta kansalliseen lisärahoitustarpeeseen. EU:n rahastosta saatu rahoitus on kertaluonteinen ja tarkoitettu järjestelmän perustamiseen. Kehykseen esitetyllä lisärahoituksella katettaisiin päivystyksen järjestämiseen liittyviä pysyviä menoja kuten oikeusavustajien määrän lisääminen, varallaolo ja toimenpidekorvauksia.

Lopuksi oikeusministeriö toteaa hallinto-oikeuslain ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muutosehdotuksiin liittyen, että niiden siirtymäsäännöksissä tai muutoin olisi syytä kiinnittää huomiota ja mahdollisesti täsmentää sitä, miten lainmuutosten voimaan tullessa vireillä olevat asiat käsitellään.